

פרשת בהר

(ע"פ הרבנים מרדכי קמינצקי ולייבל לאם)

הלוואה בריבית הוא אחד מהאיסורים שאנחנו מאוד ותמיד הקפדנו עליו. הקב"ה דורש מאתנו אחווה ועזרה הדדית בין אחים ואחיות ומונע לנצל חולשות של אלה שעקב ביש מזלם נצרכים להלוואות. בפרשת השבוע מצווה התורה: "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך. אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך. את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך." ומיד מוסיפה התורה את הוראת ה' שסמכותו הבלעדית נובעת מהוצאת בני ישראל ממצרים: "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים." מה הקשר בין איסור לקחת ריבית מיהודי ובין יציאת מצרים?

רב פסח קרון מספר את סיפור של בן אדם שנפטר בגיל 40, בהשאירו אחריו אלמנה צעירה ויתומים. יוסף הבן הבכור נכנס תחת אביו בעסק להיות את מפרנס המשפחה. זה לא היה קל. המתחרים נצלו את חוסר ניסיונו. יום אחד ניגש אליו אדון כץ ובידו מעטפה, ובה אלפיים דולר. יוסף נרתע: בבקשה, הוא אמר, אני עובד לפרנס את המשפחה, אינני מוכן לקבל צדקה!

אמר לו אדון כץ: קח את זה כהלוואה. כשהדברים יסתדרו, תחזיר את הכסף. כשנתיים עברו עד שיוסף עמד על רגליו. הוא הלך למר כץ, ובידו מעטפה עם אלפיים דולר. אינני לוקח את הכסף, אמר לו מר כץ. אבל אתה אמרת לי שמדובר בהלוואה, אומר יוסף. מר כץ חיך והגד ראשו: זה באמת היה הלוואה, אבל שב ואסביר לך. לפני כמה שנים היו לי בעיות של תזרים מזומנים. בן אדם בשם שטיין בא אלי עם כסף וכמוך לא רציתי לקבל. מר שטיין שיכנע אותי שהכסף אינו אלא הלוואה והסכמתי לקבל אותו. אחרי כמה שנים, הייתה לי האפשרות להחזיר החוב. כשבאתי אליו, סירב מר שטיין לקבל את ההחזר, המשיך מר כץ. כשהתחלתי להתווכח איתו, אמר מר שטיין, אני באמת רוצה שתחזיר את חובך, אבל בצורה הבאה: כשתראה משהו אחר שמוקף בעיות כספיות, תלווה לו את אלפיים הדולר, וכשיבוא להחזיר, גם אתה תסרב לקבל, ותסביר לו בדיוק מה שאני הסברתי לך עכשיו. יוסף הבין את ההוראות ועשה כנדרש. ובאיזה מקום בקהילתנו, אלפיים הדולר האלה מסתובבים, בהמתנה להחזר / הלוואה מחודשת. הכתב סופר מסביר שכשיצאנו את מצרים, היינו אמורים לעזוב עם החולצה שעל כתפנו. אבל זה לא היה ככה. לקחנו איתנו את הכסף והזהב של המצרים ואחרי קריעת ים סוף, התיקים שלנו גדלו

לאין ערוך, עם כל האושר שהמצרים הביאו איתם ושפלט מהים. הקב"ה נתן לנו את הכל. אבל הוא הוסיף בקשה צנועה. כשאנחנו לוקחים את האושר שהוא העביר אלינו, אנחנו נדרשים לא לקחת שום בצע לעצמנו, אלא להלוות אותו לאחינו, בלי רווחים. אנחנו חבים לקודשא בריך הוא עבור כל מה שיש לנו. המינימום שאנחנו יכולים לעשות הוא לשלם הלאה וללא ריבית!

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע ושיש שנים תזמור כרמך ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' וכו' אומר רש"י מה עניין שמיטה אצל הר סיני?....אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני.

ועשיתם את חוקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח. ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע, וישבתם לבטח עליה. וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו. וציויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים.

שתי שאלות הן חשובות כאן ועשויים להטריד אותנו. במה הר סיני קשור לשמיטה? מה נאכל? ואולי שתי השאלות קשורות זו בזו. עניין של שמיטה מאוד מושך: למה לנו לחכות חמישים שנה לגמלאות? ניקח חופש בתשלום מלא כל שנה שביעית. שאלה הגיונית: איך נממן את זה? איך יכול המשק להמשיך ולתפקד, ובעיקר בחברה חקלאית? התשובה פשוטה: כל שנה, שביעית מהשדות ישמטו. לא כולם ישמטו ביחד. אלא שהתורה באופן מפתיע דורשת להשבית את הכל בבת אחת. כולנו נקיים את השמיטה באותה שנה.

והשאלה נשארת: מה נאכל? איך נפרנס את משפחותינו? באופן מעשי, כל אחד מאתנו יחסך כל בשנה אחוז מסוים מהיבולים לקראת השנה השביעית. זה אומנם דורש משמעת עצמית אבל זה פותר את הבעיה האקוטית.

לא! אומרת התורה. וציויתי את ברכתי בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלוש השנים. היות ולא ניטע בשנה השביעית, גם השנה השמינית מהווה בעיה, אלא שבאופן ניסי, השנה השישית תספק את כל הצרכים גם לשנה השישית, גם לשביעית וגם לשמינית!

איך אפשר להיות רגוע בדרישה כה מופרזת מאומה שלמה? אם ההבטחה לא תתקיים, כמה

זמן ייקח עד שהאנשים יפסיקו להאמין בתורה? נכון, שש שנים. עוד לא התחיל ירח דבש של ההיסטוריה שלנו בארץ חדשה, והכול עבר! זו תוכנית להתאבדות כלכלית ורוחנית. מדוע לוקחת התורה סיכון כה גדול בתחום שקיימים פתרונות כל כך פשוטים?

רוכב אופניים היה בהרים כשפתאום מעד, ונפל לתהום עמוק כמה מאות מטרים. ברגע האחרון, הוא הצליח לתפוס גזע עץ שבלט מצידי ההר. הוא התחיל לצעוק לעזרה בכל כוחו, אבל ללא מענה. פתאום באורח ניסי נשמע קול רועם מהשמים. הזה אתה ה'? שואל המסכן המיואש. כן! שואג הקול. עזור לי, צועק האיש, כוחותיי אפסו, מה עלי לעשות? עונה הקול האלוקי: תעזוב הענף! ושוב שואל האיש: האם יש מישהו אחר שמה למעלה?

מי היה עוזב את הענף? רק מעורער בנפשו או מישהו בטוח במאת האחוזים שאכן הקול הוא קולו של הקב"ה. להיות מסוגל לקיים מצוות השמיטה דורש להיות מחובר במודע ולגמרי בהוואי ההיסטורי של מעמד הר סיני. לחיות את השמיטה, טומן בחובו את אמיתות של האירוע הגדול הזה. הגאון מוילנא כותב: תכליתו העיקרי של מעמד הר סיני הוא לעורר בנו את האמונה בה'. לכן כל דבר מצווה קטן ואמיץ שאנחנו עושים, למרות המרחק האדיר בזמן ובשטח מהמקום הזה, נובע ומחזיר אותנו למעמד הר סיני.